

NEVA TUDOR-SILOVIĆ

Studentica sociologije, Filozofski fakultet
Zagreb, Đure Salaja 3

Thomasova studija o prostituciji-obrazac primjene kvalitetnih metoda na temelju dobro razrađene teorije*

Pokretačka snaga našeg ponašanja, ono što bi bila polazna točka naše aktivnosti jesu želje, koje Thomas svrstava u slijedeće četiri kategorije:

1. Želja za novim iskustvom (senzacije, avanture, istraživački rad),
2. Želja za sigurnošću (opreznost, strah od smrti, konzervativnost),
3. Želja za suosjećanjem (težnja za ljubavlju, pažnjom, odnos majka—dijete, muškarac—žena, altruizam), i
4. Želja za priznanjem (položaj u društvu, status simboli, ambicija, taština).

Zato kada govorimo o nekome, sud donosimo na temelju njegovog ponašanja, izražavanja želja i načina kako on te želje nastoji sprovesti u djelo. Koje će želje dominirati kod pojedinca ovisi o temperamentu, što znači da je netko predisponiran za određenu vrst želja. Svatko, međutim, po Thomasu, normalno posjeduje sve ove četiri želje, i u toku svog života nastoji ih zadovoljiti do određene mjere i na određeni način. Ali ne smijemo zaboraviti da je izražavanje želje neprestano podvrgnuto utjecaju okoline, ili bolje rečeno, onim ocjenama koje čovjeku daje njegova okolina. Pitanje je upravo u formi koju pojedinac izabire u nastojanju da svoje želje ostvari, tj. u obliku reguliranja svojih želja.

Smatra se da je jedna od najvažnijih vrлина koje smo evolucijom stekli sposobnost da odluke donosimo svjesno, iznutra, a ne da nam ih nameću izvana. Što to zapravo znači? Mi ovdje govorimo o željama, koje konkretno zirene ili svedene na krajnji cilj predstavljaju društvene vrijednosti, što za nekoga može biti sticanje diplome, titule, stana, direktorskog položaja, nove haljine itd., ili sredstva kojim će taj cilj postići. Tako je, kako kaže Thomas: »Novac najopćenitija vrijednost«. Novac se lako konvertira u različite vrijednosti, koje se dalje koriste u ostvarenju želja. Postoji, međutim, kod

---

* The Unadjusted Girl — With cases and standpoint for behavioral analysis by William I. Thomas, Chicago, 1923.

svakoga od nas poseban stav, tzv. mentalni stav, koji pojam novca kao vrijednosti u nama izaziva, a taj se stav očituje u akciji, u tome što će svaki od nas posebno učiniti da novac stekne. Jer, ima mnogo načina stjecanja novca: može se raditi, pa više raditi, zatim štediti, posuditi, prositi, ukrasti, falsificirati, kockati, krijumčariti itd. Taj izbor načina kojeg će netko od nas upotrebiti da bi došao do novca, to ispitivanje i donošenje odluke, Thomas naziva »definiranje situacije«. Od čega dakle ovisi koju ćemo formu od ovdje nabrojanih izabrati da bi došli do novca: Spomenuli smo svjesno donošenje odluka iznutra, no ne smijemo zaboraviti da se svatko od nas rodio unutar grupe u kojoj su sve moguće opće situacije, koje se ponavljaju, već definirane, kao što je definirano i odgovarajuće pravilo ponašanja za takovu situaciju, pa je prema tome vrlo mala mogućnost da donesemo svoju vlastitu odluku bez utjecaja tih već poznatih normi.

Ljudi su uvijek živjeli u grupi, i jedino u grupi zadovoljenje njihovih želja dobiva pravi smisao. Ali treba naći način da se želje jednoga ne zadovoljavaju na račun drugog, pa organizirano društvo nastoji da regulira sukobe i nadmetanja, koja su inače neizbježna. Zato postoje moralni kodeksi, vjerske zapovjedi i slično, što je u stvari zbir pravila ponašanja, koja reguliraju izražavanje želja. Moral je, dakle, općenito prihvaćena definicija različitih situacija. Pojedinaac, međutim, teži hedonističkom izboru aktivnosti, a društvo utilitarističkom. No problem društva, kako ga je prije 50 godina Thomas vidio, ne leži isključivo ili nikako u zabranama, već u tome da ono, s obzirom na svoju moć da daje priznanje, uzvrća osjećaje, pruža sigurnost i nova iskustva, može ograničiti i razviti te želje ili da »među svojim članovima izazove pravilan odnos, tako da njihova aktivnost zauzme društveno poželjnu formu«. Postoji uvijek, po Thomasu, sukob između spontanog definiranja situacija pojedinog člana organiziranog društva, i definicija, koje je za njega njegovo društvo pripremila. Iako je pojedinac produkt tog društva ili »svoje kulture«, on izabire način prilagođivanja društvenim normama, koji se može suprostavljati već ustaljenim formama, što kao posljedicu može imati odstupanje i zastranjivanje. Upravo to je centralna tema Thomasovog djela »Djevojka koja se nije prilagodila«. To je u stvari studija o pojedincima, koji na neki način nisu uspjeli da se prilagode dominantnim društvenim oblicima ponašanja, već su zagrezli u zločin, kriminal, prostituciju ili neku drugu formu socijalne neprilagođenosti. To je studija o sukobima u društvu koje se neprestano mijenja, dakle proces koji je neprestano aktualan.

Knjiga je prvi put izdana 1923. godine u Sjedinjenim Američkim Državama u vrijeme kada je vladalo službeno mišljenje da vrsta djevojaka, odanih prostituciji i kriminalu, spada u »abnormalan tip«, i da one ne bi nikada bile u stanju voditi bolji život. Thomasove želje i nastojanja bile su, između ostaloga, usredotočene na to da zbrišu granicu između tzv. normalnog i abnormalnog ponašanja, jer je on oba oblika smatrao različitim manifestacijama istog ljudskog i socijalnog fenomena, od kojih je ovo »abnormalno« bolje nazvati neuspješnim nastojanjem prilagođavanja.

Zbog toga je Thomas najprije studirao te problematične grupe, iako svjestan činjenice da se one ne mogu izolirati iz ostalih uvjeta koji su ih stvorili, a to znači društva u cjelini. Ali za razumijevanje ponašanja pojedinca Thomas je smatrao da je najbitnije razumjeti situaciju u kojoj on djeluje,

a za to je potrebno poznavati neposredne uvete u kojima pojedinac djeluje, kao i stavove i vrijednosti koji su u pitanju.

I kada kažemo da je potrebno razumjeti »situaciju«, onda to nije vrijeme i mjesto radnje, već situacija kako je tumači lice koje je u njoj djelovalo. Poznata je stvar da jedan čovjek ili grupa ljudi može opisati ono što bi mogli nazvati »ista situacija« na vrlo različite načine, i tako nam dati različite oblike njihovog djelovanja, što dalje ima za posljedicu i sasvim novu, različitu situaciju. Prema tome, smatra Thomas, definicija koja se daje određenoj situaciji je »stvarnost u kojoj (ljudi) žive svoj život«. To je njegov poznati aksiom, koji glasi: »Ako ljudi definiraju situacije kao stvarne, onda su one stvarne u svojim konsekvencijama«.

Sve ovo je bilo važno spomenuti zbog toga što je Thomas ovu svoju knjigu o pojedincima bazirao na pomno prikupljenom materijalu iz dvaju izvora: jedno su bili dokumenti suda za maloljetnike, a ostalo su bili lični dokumenti, biografije, pisma rodbini i prijateljima, privatne vrlo intimne ispovijesti, jer po njegovom mišljenju. »Jedinstvena vrijednost tih ličnih dokumenata je otkrivanje situacija, koje su uvjetovale ponašanje...«.

Da bismo ovo bolje razumjeli treba reći da je većina, upravo tih ličnih pisama i ispovijesti potekla od mladih emigranata ili djece emigranata, koja su se našla u potpuno izmijenjenim uvjetima života, dakle, neprestane društvene promjene čiji smo i mi svjedoci. Stare norme obiteljskog života ili jake zajednice (Gemeinschaft) su nestale ili oslabile, a time i tradicionalna kontrola, a d nisu bile ničim nadomještene. Šta više, ti mladi ljudi našli su se u novim situacijama koje su tražile novo definiranje i nove napore prilagođavanja, jer nijedna mlada djevojka ne bi mogla živjeti po kodeksu po kojem je živjela njena baka. To kaže Thomas, a to i mi svi znamo. U praksi je to značilo, vrlo uprošteno, da su se mlade djevojke našle pred dilemom monotonog i iscrpljujućeg rada od 10 i više sati dnevno uz nadnicu, koja je jedva pokrivala osnovne potrebe, i tzv. nerada prostitucije, koja je u ono vrijeme donosila, prema podacima koje nam daje Thomas, četiri puta veću zaradu. I sve to uz saznanja, koja su masovni mediji tada doduše tek počeli širiti, da oko svakog čovjeka postoji mnoštvo vrijednosti, ljepote, zadovoljstva, bogatstva, sve to u potrošačkom smislu, koja treba uzeti i uživati, jer u protivnom život ostaje prazan i jadan. To je često bilo previše za mlado stvorenje pogotovo ono, koje od kuće nije nosilo čvrste norme ponašanja, već nesređen obiteljski život, siromaštvo, incest i slično.

Svoje četiri kategorije želja Thomas dokumentira brojnim primjerima, a isto tako po poglavljima obrađuje: regulaciju želja, individualizaciju ponašanja, demoralizaciju djevojkina, socijalne institucije i društveni utjecaj.

Ne smijemo, međutim, zaboraviti da te nove situacije, koje nastaju neprestanim promjenama u društvu, ne znače i ne dovode nužno samo do negativnih posljedica. Naprotiv, pozitivna posljedica tih novih definiranja situacija je, između ostalog, i činjenica da se žene, kad smo kod te teme, već odavno ne zadovoljavaju samo brakom, niti ga smatraju jedinom svrhom i ciljem svog života, iako je u to vrijeme to značilo ne pokoravati se postojećim društvenim normama. Thomas naravno uviđa sve te promjene i nemogućnost povratka na staro i proročki kaže: »Tipična zajednica nestaje i ne bi bilo ni moguće ni poželjno obnavljati je u njenoj staroj formi. Ona se ne poklapa s današnjim putovima socijalne evolucije i u naše vrijeme pred-

stavljala bi mučne uvjete života. Ali u neposrednosti odnosa i participaciji svakoga u svemu, zajednica je predstavljala elemenat kojeg smo izgubili i kojeg ćemo vjerojatno morati obnoviti u nekoj formi kooperacije u želji da osiguramo uravnoteženo i normalno društvo — u nekom uređenju koje će se podudarati sa ljudskom prirodom« (str. 44).

I tako mnogo toga što je Thomas prije 50 godina pisao vrijedi danas i za naše društvo, koje se tako brzo mijenja, gdje stare forme nestaju i nisu uvijek adekvatno zamijenjene novima i gdje je migracija stanovništva iz sela u grad i iz zemlje u inozemstvo vrlo raširena pojava, što sve za sobom vuče mnoge probleme i traži nova rješenja. U tom smislu ova knjiga predstavlja dragocjen i aktualan materijal. Jer pitanja je mnogo: Kako zadovoljiti svoje želje u svijetu punom restrikcija i granica, iako smo te granice sami postavili? Kako prilagoditi potencijalno neograničena očekivanja pojedinaca unutar ograničene društvene zbilje? I kako naći bitna i ne bitna rješenja, kada postojeće nasljeđene smjernice više ne vrijede? Ja namjerno završavam ovaj prikaz s pitanjima, jer kao što je u predgovoru knjige rečeno, ovo je studija ne o neprilagođenoj djevojci, nego o neprilagođenom svijetu, koji traži bezbrojna rješenja i odgovore.